

Ochranné vzdálenosti k ochraně zdraví lidí

21. březen 2018 | MUDr. Zdeňka Trávníčková, CSc.

poslední aktualizace (11. 10. 2018)

Převážná většina přípravků na ochranu rostlin uváděných na trh v ČR je klasifikována jako nebezpečná pro zdraví lidí. Ochranné vzdálenosti jsou jedním z ochranných opatření, které mají za cíl snížit riziko a možné nežádoucí účinky přípravků na ochranu rostlin na širokou veřejnost a zranitelné skupiny obyvatel. Mezi tyto osoby podle nařízení (ES) č. 107/2009 patří těhotné a kojící ženy, nenarozené děti, kojenci a děti, starší osoby, pracovníci a místní obyvatelé, kteří jsou dlouhodobě vystaveni vysoké koncentraci pesticidů, resp. přípravků na ochranu rostlin.

Uživatel přípravků na ochranu rostlin (*dále jen **POR***) dostává spolu s POR také jeho etiketu, popřípadě příbalový leták a profesionální uživatel také bezpečnostní list. V těchto materiálech je uvedena informace o POR jako takovém, ale také nezbytné informace o podmínkách aplikace včetně ochranných opatření, které se musí při aplikaci POR dodržovat.

Jedním z ochranných opatření je **ochranná vzdálenost (*dále jen OV*) k ochraně zdraví lidí**. Nezaměňovat (!) za ochrannou vzdálenost od povrchových vod nebo na ochranu necílových organismů, se kterou se již uživatelé setkávají delší dobu.

Do hodnocení SZÚ jsou OV k ochraně zdraví lidí zařazovány od poloviny roku 2015 jako požadavek v těch případech, kdy jsou k tomu oprávněné důvody. Tyto OV jsou přebírány do rozhodnutí ÚKZÚZ a následně je musí dodavatel uvádět na **etiketě POR**.

Vzhledem k postupnému procesu přehodnocování POR jsme v situaci, kdy některé POR již OV mají stanovenou a jednoznačně uvedenu na etiketě, a jiné obdobně nebezpečné POR a s podobným způsobem použití, teprve na své přehodnocení a následné doplnění OV čekají. Přechodné období pro přehodnocení POR může trvat pro většinu POR cca do 5 let. S ohledem na ochranu zdraví lidí bylo v r. 2017 proto kromě již platného § 49 odst. 1) do rostlinolékařského zákona doplněno ustanovení § 52b odst. 3), které se použije pro tzv. „značně“ nebezpečné POR, které ale nebyly v poslední době přehodnoceny (žadatelem a následně příslušným orgánem).

Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (tj. ve znění po 1. 12. 2017) (*dále jen „zákon“*) stanovuje mimo jiné povinnosti pro uživatele při používání POR. Výtah za zákona:

1) § 49 odst. 1) zákona:

„Přípravky mohou být používány pouze v souladu s jejich etiketou, případně v souladu s nařízením Ústavu o rozšíření povolení na menšinová použití nebo nařízením Ústavu vydaným v případě mimořádných stavů při ochraně rostlin ...“

(Text odstavce dále pokračuje, zde jen výtah.)

Komentář: Jsou-li ochranné vzdálenosti stanoveny, a následně uvedeny na etiketě POR, MUSÍ být v souladu s etiketou dodržovány.

Možnosti u OV k ochraně zdraví lidí u POR:

■ většina OV je stanovena **na 5 metrů** (*cca 95% OV*):

„Vzdálenost mezi hranicí ošetřené plochy nesmí být menší než 5 metrů od hranice oblasti využívané zranitelnými skupinami obyvatel.“

■ méně často OV může být stanovena **na 10 metrů** – formulace věty by byla obdobná jako výše:

„Vzdálenost mezi hranicí ošetřené plochy nesmí být menší než 10 metrů od hranice oblasti využívané zranitelnými skupinami obyvatel.“

■ výjimečně může být stanoveno pro jeden přípravek **najednou několik OV**:
Například OV na 5 metrů pro použití na poli a současně na 10 metrů pro použití ve vinicích.

„Vzdálenost mezi hranicí ošetřené plochy nesmí být u pole menší než 5 metrů od hranice oblasti využívané zranitelnými skupinami obyvatel.“

Vzdálenost mezi hranicí ošetřené plochy nesmí být u vinice menší než 10 metrů od hranice oblasti využívané zranitelnými skupinami obyvatel.“

■ zcela výjimečně OV může být stanovena na 5 metrů i v případech, kdy POR kromě aplikace na zemědělské plochy je určen i na některé veřejně přístupné plochy (trávník nebo okrasné rostliny); pak je věta doplněna o **specifikaci plochy**, ke které se OV vztahuje:

„Vzdálenost mezi hranicí ošetřeného pole a hranicí oblasti využívané širokou veřejností nesmí být menší než 5 metrů.“

V minulosti byly použity i jiné formulace věty.

■ ve speciálních případech je OV stanovena ještě delší **20 metrů od okraje pozemku**:

„Ochranná vzdálenost, neošetřená tímto přípravkem, **od okraje ošetřovaného pozemku** je 20 metrů.“

S ohledem na předběžnou opatrnost NELZE (!!!) tyto zemědělské plochy

ošetřovat nebezpečným přípravkem až do jeho okrajů.

Toto omezení platí bez ohledu na okolní plochy, zda se jedná o jiná pole nebo veřejně přístupné plochy.

Toto omezení platí bez ohledu na dobu aplikace (nelze uplatnit žádnou výjimku ani na aplikace prováděné v noci).

Neexistuje zde možnost zkrácení ani při použití protiúletových opatření.

Specifikace takto značně nebezpečných přípravků je uvedena níže.

2) § 52b odst. 3) zákona:

„Na pozemcích, na nichž se nachází oblasti využívané širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel podle čl. 3 odst. 14 nařízení (ES) č. 1107/2009, a na zastavěných stavebních pozemcích (dále jen „vymezené území“) a v jeho okolí do vzdálenosti 20 metrů je zakázáno, NENÍ-LI na etiketě přípravku uvedena vzdálenost delší, aplikovat přípravky

a) **karcinogenní** se standardní větou o nebezpečnosti H350 nebo H350i,

b) **mutagenní** v zárodečných buňkách se standardní větou o nebezpečnosti H340,

c) **toxické pro reprodukci** se standardní větou o nebezpečnosti H360 včetně doplňujících kódů,

d) **senzibilizující dýchací cesty** se standardní větou o nebezpečnosti H334,

e) karcinogenní se standardní větou o nebezpečnosti R45 nebo R49,

f) mutagenní se standardní větou o nebezpečnosti R46,

g) toxické pro reprodukci kategorie 1 nebo 2 se standardní větou o nebezpečnosti R60 nebo R61 nebo jejich kombinacemi, nebo

h) senzibilizující dýchací cesty se standardní větou o nebezpečnosti R42.

Hranice vymezeného území může obec v odůvodněných případech nařízením obce rozšířit; takto rozšířené hranice musí být vedeny po hranicích parcel.“

Komentář: Je-li na etiketě uvedena vzdálenost větší (např. 20 metrů od okraje ošetřovaného pozemku), pak se vždy postupuje podle etikety, resp. v souladu s § 49 odst. 1) zákona.

Postup podle § 52b odst. 3) zákona se bude uplatňovat většinou u příslušně nebezpečných přípravků, které: a) však ještě neprošly novým přehodnocením a nemají ještě žádnou OV uvedenou pro daný POR na etiketě; b) nebo u POR, které sice OV na etiketě mají, ale kratší, protože byly hodnoceny například ještě v době, kdy výše uvedená značná nebezpečnost pro účinnou látku a následně POR ještě neplatila.

Značně nebezpečné účinné látky a následně POR

Největší OV (20 metrů od okraje ošetřovaného pozemku) je vyžadována u POR, které jsou v ČR povolené a jsou toxické pro reprodukci kategorie 1 (s H360 + dopl. kódy). U těchto přípravků existuje určitá pravděpodobnost, že by

mohly poškodit plod v těle matky nebo ovlivnit fertilitu osob, které by byly daným POR vystaveny.

Karcinogeny (H350 nebo H350i) nebo mutageny v zárodečných buňkách kategorie 1 (H340) nejsou t. č. mezi POR povolenými v ČR.

Jedná se o přípravky, které obsahují následující účinné látky:

- epoxikonazol (resp. epoxykonazol)
- flumioxazin
- glufosinat ammonium
- chizalofop-p-tefuryl (*očekává se zmírnění klasifikace jen Carc. 2, H351 a Repr. 2, H361fd + další; v nařízení (EU) 2018/1480 však uvedeno jiné číslo CAS než v nařízení (EU) č. 540/2011 - nutno dořešit*)
- linuron – v ČR řada přípravků s koncem používání do 3. 6. 2018; t.č. již není povolen žádný
- *existuje i několik podobně nebezpečných účinných látek, ale povolení POR s nimi v ČR již skončilo (např. karbendazim)*

U přípravků, které obsahují následující látky, se výše uvedená nebezpečnost vyžaduje nejpozději od 1. 12. 2018 (nařízení (EU) 2017/776)

- cyprokonazol
- thiaklopid
- triadimenol

U přípravků, které obsahují následující látky, se výše uvedená nebezpečnost vyžaduje nejpozději od 1. 5. 2020 (nařízení (EU) 2018/1480)

- propikonazol
- *spirodiklofen (Carc. 1B, H350) - v ČR t.č. není povolen žádný přípravek s touto účinnou látkou*

Výše uvedený seznam účinných látek (*tzv. značně nebezpečných*) není konečný. Lze očekávat, že tyto účinné látky a přípravky s nimi budou po přehodnocení ze seznamu účinných látek vypuštěny a postupně nahrazeny jinými méně nebezpečnými.

Naopak existují signály, že na seznam "značně nebezpečných" látek budou po přehodnocení zařazeny některé další látky.

Poznámka: S ohledem na současné platné právní předpisy tyto účinné látky a POR s nimi nelze obecně zakázat, lze však stanovit ochranná opatření a následně vyžadovat jejich dodržování.

Zároveň je třeba, aby si uživatelé přípravků toxických pro reprodukci kategorie 1 (s H360 + dopl. kódy) seznámili i s dalšími právními předpisy pro

nakládání s takto nebezpečnými látkami/směsmi (například §§ 16-18 nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů; §§ 37-40 a § 44a zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů; a dalšími).

Co jsou oblasti využívané širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel?

Podle **zákon č. 326/2004 Sb.**, ve znění pozdějších předpisů se jedná se **zejména** o veřejné parky nebo zahrady, veřejná prostranství uvnitř obcí, hřbitovy (*nový termín pohřebiště*), sportoviště, rekreační plochy, areály škol nebo školní pozemky, dětská hřiště, areály zdravotnických zařízení, zařízení poskytující léčebnou péči nebo kulturní zařízení.

Komentář: Slova „zejména“ v odstavci výše znamená, že se jedná pouze o seznam příkladový, nikoli o úplný výčet.

V ČR se z důvodu ochrany osob před možnými nežádoucími účinky POR **se za tyto oblasti považují také:** domy (tj. rodinné domky, ale i bytové domy), resp. jejich okolí, zahrady, pozemky včetně přístupové cesty využívané místními obyvateli.

Podle místních podmínek je pak, ve smyslu posuzování oblastí využívaných širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel, **třeba přistupovat k následujícím plochám:**

značené cyklostezky – převážná většina v nich je hojně využívaná cyklisty, ale i pěšími osobami a OV by zde měla být uplatňována;

značené turistické cesty – jejich využití je podle místních podmínek různé; řada z nich je hojně využívána a OV by zde měla být uplatňována; **malá část turistických cest je téměř zarostlá vegetací, což svědčí o minimálním nebo nulovém pohybu osob – nutné individuální posouzení zda má být brána jako oblast využívaná širokou veřejností nebo nikoli;**

polní cesty – některé mohou být využívány podobně jako součást cyklostezky, turistické značené cesty nebo jako přístupové cesty k jiným oblastem využívanými širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel (*např. k zastávce autobusu, do obchodu, školy, zaměstnání, ke koupališti ...*); **slouží-li však polní cesty pouze k přístupu na soukromé zemědělské plochy (pole, sad, vinice, apod.), pak by na ně nemělo být pohlíženo jako na oblasti využívané širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel;**

lesní porosty – v lese je třeba důsledně oddělit, kde a na co POR aplikují;

silnice – jedná-li se o komunikaci, která je běžně využívána kromě aut, také chodci nebo cyklisty, což bude velká část silnic v ČR – OV je nutné dodržovat; *příklady: na silnici umístěna zastávka autobusu, nebo silnice slouží jako přístupová cesta k zastávce vlaku, k obchodu, do školy, do zaměstnání, je součástí cyklostezky nebo turisticky značené cesty, vede k oblasti využívané*

širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel (např. hřbitovu/pohřebišti, hřišti, sportovnímu areálu...) a podobně.

Ale na dálnici, kde se nesmí pohybovat nechránění chodci a ani cyklisté (výjimka havárie/ nehody/ poruchy, nebo práce a opravy na dálnici), OV není třeba standardně dodržovat.

Stejně tak vyšlapanou cestu v poli nelze považovat za oblast využívanou širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel cestičku/pěšinku, jestliže vede prokazatelně přes pole, a kterou si někteří občané neoprávněně zkracují cestu.

Chronologie:

2015 květen – zavedení ochranného opatření OV k ochraně zdraví lidí – kromě SZÚ odsouhlaseno Ministerstvem zdravotnictví, Ministerstvem zemědělství i zástupci ÚKZÚZ

od 2015 průběžně – odpovědi SZÚ na dotazy různých subjektů

2016 červenec – umístění informace o OV k ochraně zdraví lidí na webu SZÚ (viz propojení níže)

2018 leden – SZÚ problematiku OV k ochraně zdraví lidí – vysvětlil na kurzu pro osoby pověřené Ministerstvem zdravotnictví ČR k poskytování znalostí týkající se ochrany zdraví lidí (podle § 86a odst. 2 zákona)

2018 únor – SZÚ vypracoval materiál k OV k ochraně zdraví lidí pro inspektory ÚKZÚZ

2018 březen – informace o OV k ochraně zdraví lidí na web do části "pro uživatele POR"

2018 říjen - aktualizace (viz výše) výčtu značně nebezpečných účinných látek podle nařízení (EU) 2018/1480

Zpracovala: MUDr. Zdeňka Trávníčková, CSc. (vloženo 21. března 2018; poslední aktualizace 11. 10. 2018)